

Опитування з фінансової грамотності на тему: "Заощадження"

серед підлітків та молоді 10–25 років в Україні

Автор: Ролік В.

Листопад, 2023
НБУ, Центр фінансових знань "ТАЛАН"

Вступне слово

Підвищення рівня фінансової грамотності українців – одне із завдань Національного банку України. Щоб громадяни могли користуватися фінансовими послугами та ухвалювати відповідальні фінансові рішення, вони повинні мати достатній рівень фінансових знань. Відомо, що **молодь має найнижчі показники фінансової грамотності**, оскільки вона ще не має достатнього практичного досвіду користування фінансами, у школі майже немає спеціального навчання з цієї теми, а батькам часто складно говорити з дітьми про гроші.

Національний банк здійснює системну роботу з метою поширення фінансової грамотності серед дітей і молоді. Щоб діагностувати поточний рівень фінансових компетентностей, знань, умінь, навичок, поведінки і мотивації, Національний банк проводить опитування з цієї теми.

Цього року [в межах Всесвітнього тижня грошей Національний банк вперше провів загальноукраїнське опитування з фінансової грамотності серед підлітків](#), до якого долучилося 5074 респонденти віком 10–18 років. З результатами цього опитування та інших опитувань з фінансової грамотності можна ознайомитися на сайті Центру фінансових знань "ТАЛАН" НБУ в розділі [Корисне / Експертиза](#).

Протягом **Тижня заощаджень** було проведено два тематичних опитування, присвячених темі заощаджень серед учнів середніх та старших класів, а також серед студентів. У цьому звіті ми представляємо їх результати.

Результати цих тематичних опитувань можуть використовуватися державними органами, громадськими організаціями, навчальними закладами, які розвивають фінансову освіту, під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення навчальних заходів з фінансової грамотності серед дітей та молоді на тему "Заощадження" та забезпечення реалізації компетентнісного підходу для представлення в освітньому процесі Нової української школи наскрізної змістової лінії "Підприємливість і фінансова грамотність".

Результати опитування також можуть бути використані для вимірювання прогресу цілей під час підготовки до впровадження обов'язкового предмету у школах "Підприємництво та фінансова грамотність" для учнів 8-9 класів у 2025-2026 роках.

Передумови та контекст

Опитування НБУ з фінансової грамотності серед учнів середніх та старших класів, а також студентів проходило під час освітньої кампанії "Тиждень заощаджень" у дистанційному форматі в період із 13 жовтня до 3 листопада 2023 року. 3706 респондентів віком 10–25 років долучилися до опитування, з них:

- 2 431 учень середніх та старших класів, у тому числі студенти фахових коледжів, технікумів та училищ 1 та 2 курсів, яких можна прирівняти до старших класів загальноосвітніх шкіл;
- 1 275 студентів.

Опитування пройшли: 1374 або 37% хлопців та 2332 або 63% дівчат.

У вибірці рівномірно представлені як мешканці міст, так і сільської місцевості. Вибірка охоплює респондентів з усієї України та учнів, які тимчасово виїхали за кордон (3%).

3706
респонденти

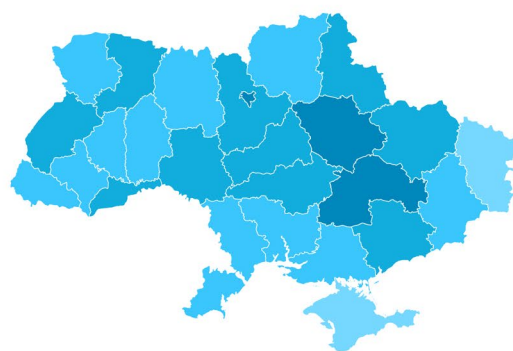
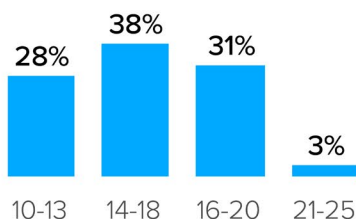
3%
за кордоном

37%
1374

63%
2332

Опитування мали таку структуру:

- вступна частина для складання портрету респондента;
- вісім тематичних запитань, які були однакові для обох цільових аудиторій;
- одне запитання "Яких рекомендацій щодо заощаджень ви дотримуєтесь?" було спільне для обох опитувань, але в опитувальнику для студентів мало більше варіантів відповідей і враховувало віковий контекст (можливість користуватись більшою кількістю фінансових інструментів та наявність першої роботи чи підробітку для більшості студентів порівняно з учнями);
- опитування для студентів мало додатковий блок з трьох запитань, яких не було в опитуванні для учнів, оскільки вони не є релевантними для цієї вікової групи, враховуючи їх фінансову залежність від батьків та те, що вони здебільшого ще не працюють.
  - На скільки вам вистачить наявних заощаджень, якщо втратите основне джерело доходу?
  - Які фінансові інструменти ви використовуєте для заощаджень?
  - Що ви будете робити в ситуації, якщо не вистачає грошей?

Перелік запитань наведено в [додатку](#).

Опитування розроблено з метою дослідження рівня фінансової обізнаності та потреб підлітків і молоді стосовно фінансової грамотності з теми заощаджень.

Опитування базувалися на компетентнісному підході щодо наскрізної змістової лінії (однієї з ключових компетентностей) "Підприємливість і фінансова грамотність" НУШ. Головний акцент зроблено на вимірюванні:

- ставлення,
- поведінки,
- мотивації до заощаджень.

Усвідомлення

Зведений аналіз

Ставлення та поведінка щодо заощаджень

4,29

рівень ставлення до заощаджень підлітків і молоді за шкалою від 1 до 5, де 1 – негативне, а 5 – позитивне.

51%

усіх респондентів заощаджують на постійній основі, 34% відповіли, що намагаються заощаджувати, але не виходить. 35% готові почати заощаджувати, коли буде більше грошей, і лише 15% вважають, що заощадження не мають сенсу, треба жити тут і зараз.

Варто зауважити, що частка тих, хто постійно заощаджує, є вищою серед студентів (55% студентів порівняно з 49% учнів) і меншою серед тих, хто обрали відповідь "буду заощаджувати, коли буде більше грошей" (32% студентів проти 36% учнів), та серед тих, хто вважають, що заощадження не мають сенсу (12% проти 16% відповідно).

Оберіть всі твердження, з якими ви згодні	Учні	Студенти
Я постійно заощаджую	49%	55%
Намагаюся заощаджувати, але не виходить	33%	35%
Буду заощаджувати, коли буде більше грошей	36%	32%
Заощадження не мають сенсу, треба жити тут і зараз	16%	12%

23%

усіх респонденти заощаджують завжди, коли отримують гроші. Часто заощаджують 49%, решта 26% заощаджують рідко і тільки 2% повідомили, що не заощаджують ніколи.

Обидві вікові категорії мають однакові показники щодо частоти заощаджень, єдиною незначною відмінністю є частка респондентів, які обрали відповідь "рідко", за неї проголосували 25% студентів та 26% учнів.

Вплив війни на поведінку щодо заощаджень

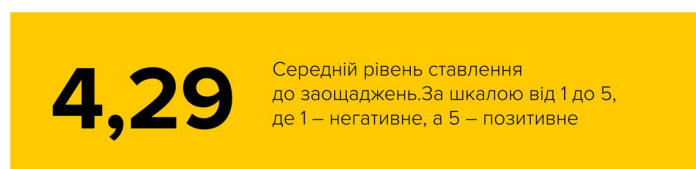
35%

усіх респондентів повідомили, що війна не вплинула на їхні заощадження. 33% почали заощаджувати більше і ще 31% – менше.

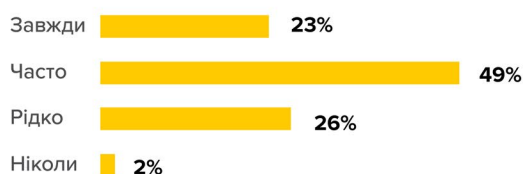
У розрізі вікових груп частка студентів, які почали заощаджувати більше внаслідок війни, є вищою (37% студентів проти 31% учнів). І навпаки, частка тих, хто почав заощаджувати менше, – нижчою (28% студентів проти 33% учнів).

Чи вплинула війна на ваші заощадження?	Учні	Студенти
Так, тепер я заощаджую більше	31%	37%
Так, тепер я заощаджую менше	33%	28%
Ні, без змін	36%	34%

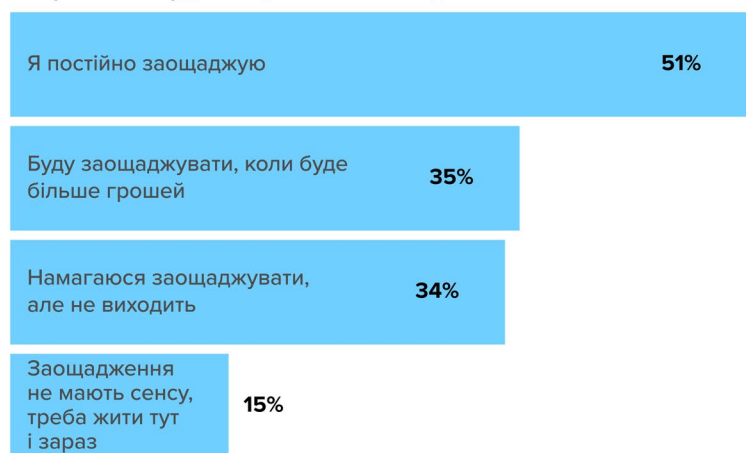
На інфографіці наведено зведений аналіз за двома віковими групами.

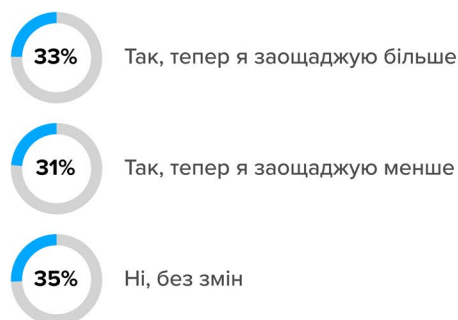
Коли Ви отримуєте гроші, як часто Ви робите заощадження?

Оберіть всі твердження, з якими ви згодні:

Чи вплинула війна на Ваші заощадження?

Кількість респондентів – 3706 Вік: 10 - 25

Порівняльний аналіз Ставлення

Домінуюче ставлення обох цільових груп до заощаджень як до **можливості купити бажане**, водночас цей відсоток вищий серед учнів (51% проти 47% серед студентів). Близько третини опитуваних бачать у заощадженнях заначку для непередбачуваних витрат, що властивіше студентам, 29% та 35% відповідно. Близько 10% респондентів бачать у заощадженнях обмеження в покупках.

Продовжіть фразу: Для мене заощадження – це:	Школярі	Студенти
Можливість купити бажане	51%	47%
Значка для непередбачуваних витрат	29%	35%
Обмеження в покупках	11%	7%

Поведінка

Перше місце серед рекомендацій щодо заощаджень посідає планування покупок заздалегідь, цієї рекомендації дотримується 60% студентів та 56% учнів. На другому місці за популярністю – скласти гроші у скарбничку / під подушку або в тумбочку, це роблять 56% учнів та 40% студентів. 39% учнів використовують для заощаджень банківську картку та депозит проти 23% студентів. 37% учнів відкладають 10% від отриманих грошей, серед студентів така частка всього 3%, натомість 25% студентів обирають пораду не ходити в магазин голодними.

Яких рекомендацій щодо заощаджень Ви дотримуєтесь?

	Учні	Студенти
Складаю гроші у скарбничку / під подушку / в тумбочку тощо	56%	40%
Використовую банківську картку, депозити для зберігання заощаджень	39%	23%
Відкладаю 10% від отриманих грошей	37%	3%
Не ходжу в магазин голодним	17%	25%
Планую покупки заздалегідь	56%	60%
Жодних	4%	3%

Мотивація

49%

учнів заощаджують на придбання техніки (телефон, ноутбук тощо). Це найпопулярніша ціль серед респондентів віком 10–18 років.

45%

студентів заощаджують з метою формування подушки фінансової безпеки, це ціль номер один для заощаджень для цієї вікової групи. Серед учнів для формування подушки фінансової безпеки заощаджують 21% респондентів. Друге місце в рейтингу пріоритетів студентів поділяють дві цілі, за кожну з яких проголосували 40% студентів: заощадження на придбання техніки (телефон, ноутбук тощо) та на власне житло. Для учнів заощадження на придбання житла актуальні тільки для 20% учнів.

35%

учнів заощаджують на подарунок близькій людині. Це ціль номер два в їх рейтингу пріоритетів, вона також поширена і серед 29% студентів. На освіту заощаджують 25% учнів та 31% студентів, це майже стільки ж, скільки і на подорожі (22% та 31% відповідно). На благодійність заощаджують 17% учнів та 16% студентів. Також для 31% студентів актуальна ціль – придбання автомобіля (проти 13% серед учнів).

Яка у Вас ціль для заощаджень?

	Учні	Студенти
Техніка (телефон, ноутбук, комп'ютер тощо)	49%	40%
Невеликий транспорт (велосипед, самокат, скутер тощо)	11%	6%
Мотоцикл	12%	8%
Автомобіль	13%	31%
Освіта	25%	31%
Власне житло	20%	40%
Відпустка, подорож	22%	31%
Хобі	29%	22%
Подушка фінансової безпеки	21%	45%
Весілля, народження дитини		6%
Власна справа	19%	27%
Благодійність	17%	16%
На подарунок близькій людині	35%	29%
Не маю цілі	8%	5%

Майже 60%

респондентів повідомили, що найбільше **хочуть дізнатися, як збільшити заощадження**. На другому місці тема, як захистити заощадження від інфляції, за неї проголосували 54% студентів та 43% учнів. Третє місце розділили дві теми, актуальні для обох цільових аудиторій: як сформуванати подушку фінансової безпеки (про це хочуть дізнатися 43% студентів та 33% учнів) та де зберігати заощадження (42% та 34% відповідно).

57%

студентів воліли б дізнаватися про гроші та заощадження з навчального предмету у своєму закладі освіти, водночас серед учнів така частка становила 47%. Самостійно дізнаватися про гроші та заощадження з книжок та інтернету властиво як учням (57%), так і студентам (55%). Учні більш схильні говорити про гроші з батьками і старшими родичами, ніж студенти (51% проти 29% відповідно). Натомість студенти більше довіряють і прагнуть спілкуватися з фінансовими консультантами (44% проти 23% відповідно). Спілкування з однолітками та друзями як спосіб отримання інформації про гроші та заощадження посідає останнє місце в рейтингу для обох цільових аудиторій, цей спосіб обрали 20% учнів та 17% студентів.

Продовжіть фразу:

Для мене заощадження – це:

Можливість купити бажане

Заначка для непередбачуваних витрат

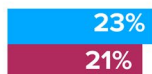
Обмеження в покупках

■ Учні ■ Студенти

Про які теми, пов'язані з заощадженнями, Ви б хотіли дізнатися більше?

Як почати заощаджувати?

Як збільшити заощадження?

Як сформувати подушку фінансової безпеки?

Де зберігати заощадження?

Як захистити заощадження від інфляції?

Ваш варіант (інвестування)

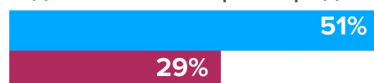

З яких джерел Вам цікаво дізнаватися інформацію про гроші та заощадження?

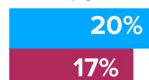
Навчальний предмет

Від батьків та старших родичів

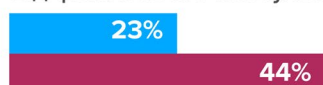
Від друзів та однолітків

Самостійно з книжок та інтернету

Від фінансового консультанта

■ Учні ■ Студенти

Поведінка і ставлення

Студенти

20%

студентів мають заощадження, які зможуть покрити їх витрати у випадку втрати основного джерела доходів на строк до трьох місяців. 24% студентів мають заощадження до 1 місяця, 11% – на строк до 6 місяців і тільки 9% – на строк більше 6 місяців, водночас 8% – не мають заощаджень зовсім.

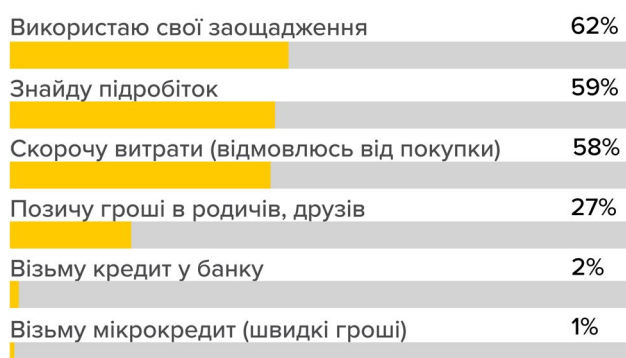
75%

студентів роблять заощадження в готівковій гривні, використовуючи для цього поточний рахунок чи банківську картку, третій за популярністю інструмент – готівкова іноземна валюта (35%). Тільки 9% респондентів цієї вікової групи заощаджують на депозиті, ще 7% – обирають криптовалюту і 4% – ОВДП та страхування життя.

На скільки Вам вистачить наявних заощаджень, якщо втратите основне джерело доходу?

Що Ви будете робити в ситуації, якщо не вистає грошей?

62%

студентів у ситуації, якщо не вистачає грошей, обирають використати свої заощадження. 59% – знайдуть підробіток, 58% – скоротять свої витрати чи відмовляться від бажаної покупки, 27% – готові позичити гроші в родичів та друзів, а кредит візьмуть 2% студентів у банку та 1% – у небанківських фінансових установах (швидкі гроші).

Які інструменти Ви використовуєте для заощаджень?

Кількість респондентів – 1275 Вік: 16 - 25

Головні висновки

98%

учнів та студентів в Україні заощаджують з певною регулярністю, водночас лише 2% – не заощаджують ніколи. Більше половини респондентів заощаджують на постійній основі.

Респонденти ставляться до заощаджень дуже позитивно (4,29 з 5 балів) і вбачають у заощадженнях можливість купити бажане.

Готівка залишається улюбленим способом заощаджень для 75% студентів та 56% учнів.

45% студентів заощаджують з метою формування подушки фінансової безпеки. Учні здебільшого заощаджують на техніку (телефон чи ноутбук тощо)

Молодь у віці 16–25 років скоріше витратять заощадження чи позичать у родичів та друзів, ніж оформлять кредит чи позику.

Планувати покупки – рекомендація номер один, якої дотримуються учні й студенти.

Найцікавіша тема – як збільшити заощадження.

57% студентів та 47% учнів хочуть вивчати фінансову грамотність як навчальний предмет, майже 60% усіх респондентів самостійно дізнаються про гроші та заощадження з книжок та інтернету.

Деякі відмінності у ставленні і поведінці учнів і студентів обумовлені фактом проживання учнів з батьками та тим, що у них немає необхідності самостійно забезпечувати власні витрати, а також віковими обмеженнями в доступі та можливостях використання фінансових інструментів.

Додаток. Опитувальник

Вступна частина опитувальника (однакова для учнів і студентів)

Скажіть, будь ласка, скільки повних років Вам виповнилося?

Ваша стать: чоловіча / жіноча.

Зазначте область, де Ви проживаєте:

- Вінницька область
- Волинська область
- Дніпропетровська область
- Донецька область
- Житомирська область
- Закарпатська область
- Запорізька область
- Івано-Франківська область
- м. Київ
- Київська область
- Кіровоградська область
- Луганська область
- Львівська область
- Миколаївська область
- Одеська область
- Полтавська область
- Рівненська область
- Сумська область
- Тернопільська область
- Український Крим
- Харківська область
- Хмельницька область
- Херсонська область
- Черкаська область
- Чернівецька область
- Чернігівська область

Зазначте тип населеного пункту:

- Село, селище або хутір (менше ніж 3 000 осіб)
- Селище міського типу (від 3 000 до 15 000 осіб)
- Невелике місто (від 15 000 до 100 000 осіб)
- Місто (від 100 000 до 1 000 000 осіб)
- Місто-мільйонник (понад 1 000 000 осіб)

Зазначте своє нинішнє місцезнаходження:

Україна, за кордоном.

Основна частина опитувальника для школярів

1. Продовжіть фразу: "Для мене заощадження – це ...":

- Можливість купити бажане
- Заначка для непередбачуваних витрат
- Обмеження в покупках
- Ваш варіант

2. Яке Ваше ставлення до заощаджень?

За шкалою від 1 до 5, де 1 – негативне, а 5 – позитивне

3. Оберіть всі твердження, з якими ви згодні:

- Я постійно заощаджую
- Намагаюся заощаджувати, але не виходить
- Буду заощаджувати, коли буде більше грошей
- Заощадження не мають сенсу, треба жити тут і зараз

4. Яких рекомендацій щодо заощаджень Ви дотримуєтесь?

- Складаю гроші в скарбничку / під подушку / в тумбочку тощо
- Використовую банківську картку для зберігання заощаджень
- Відкладаю 10% кишенькових грошей
- Не ходжу в магазин голодним
- Планую свої покупки заздалегідь
- Жодних
- Ваш варіант

5. Коли Ви отримуєте гроші, як часто ви робите заощадження?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

6. Яка у Вас ціль для заощаджень?

- Техніка (телефон, ноутбук, комп'ютер тощо)
- Невеликий транспорт (велосипед, самокат, скутер тощо)
- Мотоцикл
- Автомобіль
- Освіта
- Власне житло
- Подорож
- Хобі
- Подушка фінансової безпеки
- Власна справа
- Благодійність
- На подарунок близькій людині
- Не маю цілі
- Ваш варіант

7. Про які теми, пов'язані з заощадженнями, Ви б хотіли дізнатися більше?
- Як почати заощаджувати?
  - Як збільшити заощадження?
  - Як сформувати подушку фінансової безпеки?
  - Де зберігати заощадження?
  - Як захистити заощадження від інфляції?
  - Ваш варіант
8. З яких джерел Вам цікаво дізнаватися інформацію про гроші та заощадження?
- На уроках у школі
  - Від батьків та старших родичів
  - Від друзів та однолітків
  - Самостійно з книжок чи інтернету
  - Ваш варіант
9. Чи вплинула війна на Ваші заощадження?
- Так, тепер я заощаджую більше
  - Так, тепер я заощаджую менше
  - Ні, без змін

Основна частина опитувальника для студентів

1. Продовжіть фразу: "Для мене заощадження – це..."
- Можливість купити бажане
  - Заначка для непередбачуваних витрат
  - Обмеження в покупках
  - Ваш варіант
2. Яке Ваше ставлення до заощаджень?
- За шкалою від 1 до 5, де 1 – негативне, а 5 – позитивне
3. Оберіть усі твердження, з якими Ви згодні:
- Я постійно заощаджую
  - Намагаюсь заощаджувати, але не виходить
  - Буду заощаджувати, коли буде більше грошей
  - Заощадження не мають сенсу, треба жити тут і зараз
4. Коли Ви отримуєте гроші, як часто Ви робите заощадження?
- Завжди
  - Часто
  - Рідко
  - Ніколи
5. Яких рекомендацій щодо заощаджень Ви дотримуєтесь?
- Складаю гроші у скарбничку / під подушку / в тумбочку тощо

- Використовую фінансові інструменти для зберігання заощаджень (депозит, цінні папери)
  - Відкладаю 10% від отриманих грошей
  - Метод конвертів
  - Метод глечиків
  - Правило 50 – 30 – 20%
  - Ходжу в магазин зі списком
  - Не ходжу в магазин голодним
  - Планую покупки заздалегідь
  - Уникаю спонтанних покупок
  - Жодних
  - Ваш варіант
6. На скільки Вам вистачить наявних заощаджень, якщо втратите основне джерело доходу?
- Немає заощаджень
  - До 1 тижня
  - До 2 тижнів
  - До 1 місяця
  - До 3 місяців
  - До 6 місяців
  - Більше 6 місяців
  - Ваш варіант
7. Які інструменти Ви використовуєте для заощаджень?
- Готівкова гривня
  - Готівкова іноземна валюта
  - Поточний рахунок (банківська картка)
  - Строковий депозит
  - Цінні папери (ОВДП)
  - Криптовалюта
  - Інші інвестиції
  - Недержавні пенсійні фонди
  - Страхування життя
  - Ваш варіант
8. Що Ви будете робити в ситуації, якщо не вистачає грошей?
- Використаю свої заощадження
  - Позичу гроші в родичів, друзів
  - Візьму кредит у банку
  - Візьму мікрокредит (швидкі гроші)
  - Скорочу витрати (відмовлюсь від покупки)
  - Знайду підробіток
9. Яка у Вас ціль для заощаджень?
- Техніка (телефон, ноутбук, комп'ютер тощо)
  - Невеликий транспорт (велосипед, самокат, скутер тощо)
  - Мотоцикл

- Автомобіль
- Освіта
- Власне житло
- Інша велика покупка
- Відпустка, подорож
- Подушка фінансової безпеки
- Весілля, народження дитини
- Власна справа
- Благодійність
- На подарунок близькій людині
- Не маю цілі
- Ваш варіант

10. Чи вплинула війна на Ваші заощадження?

- Так, тепер я заощаджую більше
- Так, тепер я заощаджую менше
- Ні, без змін

11. Про які теми, пов'язані з заощадженнями, Ви б хотіли дізнатися більше?

- Як почати заощаджувати?
- Як збільшити заощадження?
- Як сформувати подушку фінансової безпеки?
- Де зберігати заощадження?
- Як захистити заощадження від інфляції?
- Ваш варіант.

12. З яких джерел Вам цікаво дізнаватися інформацію про гроші та заощадження?

- Навчальний курс у закладі освіти
- Від батьків та старших родичів
- Від друзів
- Самостійно з книжок та інтернету
- Від фінансового консультанта
- Ваш варіант

